

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ח ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 148

מסכת בבא בתרא ב'-ט'

בס"ד, ט' ניסן תשס"ב

השבוע בגליון

■ אסור לסופר סת"ם להפסיק את עבודתו
■ הסגולה השמורה לגבאי הצדקה בלבד
■ שתי דרגות של שכר מצוות הצדקה
■ האם כל אדם חייב להיות גבאי צדקה?

■ זכויות משוריית מתקופת ה"בית יוסף"
■ ג' הפרעות בהיזק ראייה
■ התקנת זכויות אטומה
■ דיני היזק ראייה בימינו
■ האם מותר לעשות חור בקיר בית כנסת להעברת קו טלפון?
■ העמדת מקום תפילה חלופי מתירה את הריסת בית הכנסת הישן?
■ זמן תשלום שכר כתיבת ספר

דף ב/ב היזק ראייה

דבר העורך

סיום מסכת במרומי הר כנען

בבבוק יין עצום ממדים שהוצב במרכז השולחן, וכובע ליצן שנחבש ברישול על ראשו של אחד משומעי השיעור, היו הסימנים היחידים לכך שהנוכחים התכנסו בעיצומו של יום הפורים. המתכנסים כיווצו את מצחם כתמיד, ומגיד השיעור, הרב חיים מונסונגו שליט"א, נשא את קולו ברמה, הסביר, שאל, ענה, זרק מילה יפה והמשיך. "מה אתה מתפלל?", הוא אומר, "גם ביום הכיפורים אכחנו מקיימים את שיעור הדף היומי. מה, זה לא יום? כשישאלו אותנו 'עסקת בתורה?' האם ידלגו על הימים האלה? גם ביום כיפור, ובשאר ימי הצומות, וגם בפורים, יש להקפיד על הקביעות בלימוד הדף היומי". הוא צודק. וכאשר ר' חיים מרצה את משנתו בהתלהבות ובחיך רחב, קשה לעמוד בפניו, וכך התגבש לו שיעור הדף היומי מיוחד במינו, בבית הכנסת "אהל גבריאל" בשכונת רמות ב' שבירושלים. לרגל סיום מסכת בבא מציעא ותחילת מסכת בבא בתרא, מצאנו לנכון לסקור בטור זה את השיעור הנפלא הכרוך במסכת חיי, המופלאה גם היא, של הרב חיים מונסונגו שליט"א.

ר' חיים מרתק לכסא גלגלים

עדי ימי הקץ בשלהי שנת תשנ"ב, צעד ר' חיים על שתי רגליו החסונות כאחד האדם. קציצה לא מוצלחת באחד מנקיטת הגולן היתה הפעולה האחרונה ששרירי רגליו עשו בהתאם לפקודתו ששדור אליהם ממוחו. מאז, המוח ממשיך לשדר ובעוצמה רבה, אבל הרגליים אינן מענות. לא פשוט.

באות עת היה ר' חיים, בשלהי שנות העשרים לחייו, והוא נאלץ להתמודד עם מצב בלתי נסבל כמעט שהוטל עליו בפתאומיות, תוך גילוי תעצומות נפש כבירות. החיך של חיים לא השתנה, וזה סימן שהוא "בסדר" אמרו חבריו.

לפני כחמש וחצי שנים השתכן ר' חיים בדירה קרקע ירושלמית, בסמיכות לבית הכנסת "אהל גבריאל" שבשכונת רמות ב' ומאז השתנו חיי מן הקצה אל הקצה. ר' חיים, בעידודו הבלתי נדלה של אביו, שם את המשך בעמוד הבא

זכויות משוריית מתקופת ה"בית יוסף"

בסוגייתנו מבואר, שבכלל הנזקים שאדם צריך להמנע מלגרור לחבירו כלול גם "היזק ראייה", היינו: נזק שאדם גורם לחבירו על ידי הסתכלות לתוך רשותו. חכמים החשיבו היזק זה למפגע חמור, ולפיכך אסור לאדם להביט לתוך רשות חבירו. משום כך, קובעת משנתנו שאדם רשאי לכופ את שותפו לחצר להשתתף איתו במימון בניית מחיצה בין שני חלקי החצר, כדי למנוע "היזק ראייה". מטעם זה, גם אין אדם רשאי להתקין חלון או דלת מול חצר חבירו או מול בית חבירו, אם מחלון זה ניתן לראות את הנעשה ברשותו. ה"נימוקי יוסף" (בסוגייתנו) מדגיש, כי חכמים לא נתנו שיעור הרחקה בהלכה זו, ואף אם רחוקים הבתים זה מזה, כל עוד ניתן לראות את הנעשה ברשות הזולת, יש להמנע משינויים מבניים הגורמים ל"היזק ראייה".

ג' הפרעות בהיזק ראייה: בעל ה"קהילות יעקב" זצ"ל (ב"ב סי' ה') מפרט שלש הפרעות הנגרמות על ידי היזק ראייה. א. נזק הגוף. האדם העוסק בצרכיו האישיים, נתקף בתחושה בלתי נעימה, ובושה אופפת אותו אם מביטים בו בשעה זו. ב. נזק ממון. היזק הראייה מגביל את אפשרויות השימוש במקום. ג. נזק סגולי. הסתכלות הזולת עלולה לגרום נזק, כמבואר בסוגייתנו, שאסור לאדם להסתכל בתבואת חבירו משום שעלול הוא להזיקו על ידי עין רעה. מלבד זאת, שנו חכמים (לקמן ס/ס), שאין ראוי לאדם לבנות את פתח ביתו כנגד פתח בית חבירו, כפי שנהגו אבותינו, שבלעם הרשע שבחם ואמר (במדבר כד/ה) "מה טובו אהליך יעקב".

הלכות אלו, נוגעות לכל אדם המבקש לקבוע חלון בקיר ביתו, או הרוצה להגדיל חלון קיים, שעליו לבקש רשות משכניו הנוגעים בדבר. ה"פתחי תשובה" (חור"מ סי' קנ"ז ס"ק ט') אף כתב, כי אדם אשר בביתו חלון זכויות קבוע בקיר, אינו רשאי להתקין לו צירים ללא הסכמת שכניו, משום שעל ידי פתיחת החלון לרווחה מתווספות זוויות נוספות להבטה אל תוך שטח הזולת.

התקנת זכויות אטומה: מעניין להביא, את מחלוקת הפוסקים אם מותר לאדם לפרוץ קיר ולעשות בו חלון בעל זכויות אטומה, אשר דרכה יחדור אור אל הבית, אך אין ניתן לראות דרכה מאומה. הרש"ך (הובא ב"כנסת הגדולה" סי' קנ"ד) הורה לאסור זאת ללא הסכמת השכן, משום החשש שמא ביום מן הימים תשבר הזכויות האטומה והפתח הפרוץ ישאר על כנו ויגרור היזק ראייה לשכן.

זכויות משוריית מתקופת ה"בית יוסף": אולם, ה"בית יוסף" (שו"ת "אבקת רוכל" סי' קכ"א) חולק עליו וסובר, כי אין לחשוש מפני שבירת הזכויות, שהרי בעל הבית בעצמו נוהר לבל תשבר ותזיק לו. בדבריו מייעץ רבי יוסף קארו לבעל החלון, שיתקין בביתו זכויות משוריית, כדי להרגיע את בעל החצר כפי ש"ראיתי

המשך בעמוד הבא

לע"נ הר"ר יצחק מן ז"ל ב"ר משה רפאל ז"ל נלב"ע י"א ניסן תשנ"ו ת.נ.צ.ב.ה. הונצח ע"י מרת גאולה מן ומשפ' שיחיו רמת גן	לע"נ מרת רחל ברינדל הרטמן ע"ה בת הרב אליהו מרדכי זוננפלד ז"ל נלב"ע י"ג ניסן תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בעלה ידידינו הר"ר מרדכי הרטמן ומשפ' שיחיו סאן פאולו ברוזיל	לע"נ מרת חנה שנור ע"ה בת הר"ר חיים יעקב ז"ל נלב"ע י"א ניסן תשכ"ח ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר אבי שנור ומשפ' שיחיו-סביון	לע"נ מרת יענטה יהודית לינצר ע"ה ב"ר חיים אשר אנשיל זאב ז"ל נלב"ע י"ג ניסן תשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה. הונצחה ע"י בנה ידידינו הר"ר שמואל לינצר ומשפ' שיחיו פ"ת
---	---	---	---

המשך מעמוד קודם

מבטחו בקב"ה ובתורתו ועם תחילת המחזור החדש של הדף היומי הוא קיבל על עצמו למסור שיעור בבית הכנסת במסגרת הדף היומי. מאותו רגע, ר' חיים התמסר לכך בכל חושי. דוגמא לכך ניתן לשאוב מהסידורים החגיגות שעורך ר' חיים לרגל סיומי מסכת. כל סיום נערך ברוב עם ועדה, כאשר המזמנים מסובים סביב שולחנות ערוכים בכל טוב הארץ, ובראש השולחן קורנות פניו של ר' חיים משמחה על המסכת הנספכת שזכו הוא ומשתתפי השיעור לחבוק בחיקם.

לפני מספר חודשים ביקש ר' חיים לגנון ל"משפחת הדף היומי", כפי שהוא קורא להם, וכן שטע אוטובוס מפואר בכבישי הגליל, כשהוא מכיל בקרבו את משתתפי השיעור על בני ביתם. האוטובוס טלטל את נוסעיו בין הקברים הקדושים הפזורים בנטיף הקסומים של ארץ הגליל, כאשר ליד כל ציון קדוש למדו משתתפי השיעור קטע גמרא מדבריו של התנא או של האמורא שליד קברו עמדו. ספוגים ברגשות עזים עלו ר' חיים ובני לווייתו למרומי הר כנען שם, אחד הרבנים הרצה בפני הנוכחים על מעלתו הנשגבה, אשר לא תסולא בפז, של נשות הדף היומי, השותפות גם הן ללמוד התורה של בעלתה. לאחר מכן, בעוד הקבוצה שרוייה באווירה חגיגית ומרגשת, נערך סיום מסכת בבא קמא ברוב פאר והדר.

מדברים לגלות מה מסוגל הדף היומי לגרום לאנשים. תוך מספר שנים התגבשה קבוצת מתפללים סביב הדף היומי והם נאחזים בו כבגלגל הצלה. "אני מרגיש שהדף היומי הוא שמחזיק אותי", מספר ר' חיים. "לכל אחד יש זמנים של עליות וירידות, אבל מי שנאחז בדף היומי מביא לעצמו ברכה. הדף היומי אוהז אותך, תרצה או לא תרצה, כל יום, קביעות, בזמנים הכי קשים, גם ביום שיש מהשעה שמונה עד תשע בבוקר מתקיים השיעור, גם בשבת, בפורים, ולמעשה בכל יום מימות השנה. הגענו למצב שאנחנו לא יכולים בלעדיו".

ר' חיים נהנה לספר על אחד ממשתפי השיעור, שלרגל עבודתו נאלץ להעדר מן השיעור בכל יום ממישי. "מה? הוא יפסיד שיעור? חלילה! אנחנו לומדים בחברותא לפני הצהריים כדי שהוא לא יפסיד. גם ביום ראשון אני לומד בחברותא עם יהודי אחר שאינו יכול להשתתף בשיעור שנערך בשבת".

לפני כשנתיים זכו לומדי השיעור לקחת חלק באירוע משמח ביותר. ר' חיים התחתן. לפני מספר חודשים הם זכו לשמח את הכוללת בתו. ר' חיים, מאושר עד אין קץ, חוזר ושונה כי בקרבו מפעמת תחושה עמוקה, כי כל האושר והשמחה שבי"ה הם מנת חלקו, הרי הם בזכות לימוד הדף היומי עם קבוצתו הנפלאה.

"משפחת הדף היומי" שהקים ר' חיים בדי עמל, ראווה להיות דגם ותבנית לקהילות אשר מבקשות להקים בקרבם שיעור הדף היומי. בעקבות השיעור שהוקם בבית הכנסת, השתנתה כל האווירה. גם נשות משתתפי השיעור וגם אלו אשר אינם משתתפים בשיעור, מרגישים בשינוי, בהתחדשות, בחוויה של לומדי הדף היומי, שזוכים להנות מן התורה הקדושה.

לקראת סיום השיחה, מפטיר ר' חיים בריעון נפלא מתוך הדרשה שנשא בשמחה שערך לרגל הולדת בתו. בכל בוקר אנו מברכים "הנותן לשכוי בינה להבחין בין יום ובין לילה". לכאורה, לו היו מבקשים מאיתנו לנסח ברכה על התבונה שהאציל הקב"ה על בראיו, מן הסתם, היינו מציינים את חכמתו של האדם, אולי אפילו את פקחותו של הקוף. תרגול? מדוע?

היא הנותנת, ביאר הסבא מסלבודקא זצ"ל. חכמתו של התרגול היא מזערית ביותר, וכל תבונה מסתכמת ביכולתו להבחין בין יום ובין לילה. כאשר מודים לקב"ה, יש להודות גם על הדברים הפשוטים, הקטנים, הנתפסים כמובנים מאליהם.

על פי ריעון זה, הסביר הגאון רבי שמחה זיסל ברוידא זצ"ל, ראש ישיבת חברון, את דבריה **המשך בעמוד הבא**

המשך מעמוד קודם

במקומות הרבה שעושים שבכה של ברזל לפניו, כדי שתגין בפני אבנים שזורקים הנערים לפעמים".

דיני היזק ראייה בימינו: בתקופתנו רווחת צורת הבניה הרוויה ואדם המבקש לגור בדירה שבה לא יהיה לו היזק ראייה, מוזמן אחר כבוד להתגורר באיזור כפרי. ואכן, כתב רבי יום טוב צהלון (שו"ת מהרי"ץ ח"א סי' רנ"א), מרבניה הנודעים של צפת, לפני כארבע מאות שנה: "וכבר ביארנו, שאם יש מנהג בעיר הולכין אחרי. ובארצנו צפת, אמת, מעולם לא שמענו ולא בא לידנו קביעת היזק ראייה ברחוק מקום הרבה". אמנם, הוא מדגיש בדבריו, כי האיסור להזיק את הזולת על ידי הבטה לרשותו, תקף וקיים גם כאשר הבתים צמודים זה לזה וחלונותיהם פתוחים זה כנגד זה.

כך גם הורה בימינו אנו הגר"ש אלישיב שליט"א (הובא ב"ציון במשפט" עמ' קל"ט), כי מאחר שאין די קרקעות כדי לקיים את דיני הרחקת היזק ראייה, ניטלה זכות הדיירים להתלונן על נזקי היזק ראייה. אולם, ראוי לציין, כי מאחר שנזקי הראיה בחצר משותפת גדולים מאד, כתב הרא"ש בסוגייתו וכן פסק הרמ"א (שו"ת חו"מ סי' קנ"ז סעי' א'), שאדם רשאי לכוף את שותפו בחצר להשתתף עמו בבניית מחיצה, גם אם מנהג המדינה שאין בונים מחיצות בחצר (י"מנחת צבי" הל' שכנים סי' ג' וע"ע שו"ת יתשובות והנהגות ח"ג תנ"א).

דף ג/ב אמר רב חסדא לא ליסתור איניש בי כנישתא

האם מותר לעשות חור בקיר בית כנסת להעברת קו טלפון?

"שלא לאבד בית המקדש או בתי כנסיות או בתי מדרשות... שנא' אבד תאבדון לא תעשון כן לה' אלקיכם". כך כתב הרמב"ם במניין המצוות בתחילת ספרו "היד החזקה" (ל"ת ס"ה), סביב משפט זה שכתב הרמב"ם נסוב דיון נרחב בין גדולי הפוסקים לדורותיהם. הכל מודים, שבית הכנסת הוא מקום קדוש, שנאמר (יחזקאל יא/טז) "ואהי להם למקדש מעט", ומשום כך יש להתנהג בו ביראת כבוד ("ושלחן ערוך" או"ח סי' קנ"א), כפי שנאמר על בית המקדש (ויקרא יט/א) "ומקדשי תיראו". הכל גם מודים, שאסור להרוס את בית הכנסת או אפילו חלק ממנו, גם אם קיימים בתי כנסת אחרים בסמוך לו. אולם, רבו השיטות בדבר השאלה, אם הלכות אלו מן התורה הן או מדרבנן, כלהלן: א. קדושת בית הכנסת ואיסור הריסתו הם מדאורייתא ("ישידי חמד" בכללים מער' ב' אות מ"ג ע"פ המרדכי). ב. קדושת בית הכנסת והריסתו הם דינים מדרבנן ("מנחת חינוך" מצוה תל"ז ע"פ הרמב"ם). ג. קדושת בית הכנסת היא מן התורה, ואיסור הריסתו הוא מדרבנן (שו"ת "חלקת יואב" סי' ד'). ד. קדושת בית הכנסת היא מדרבנן ואיסור הריסתו הוא מן התורה (שו"ת "בית שלמה" או"ח סי' ס"ד, הובא בשו"ת שם).

קו טלפון דרך קיר בית כנסת: הלכות רבות מסתעפות ויוצאות מדין זה. די אם נציג שאלה שהובאה להכרעתו של הגאון מטשעבין זצ"ל (שו"ת "דובב מישרים" ח"א סי' קל"ב), על ידי גבאי בית כנסת, שנתבקש על ידי עובדי חברת טלפונים להתיר להם לשבור חלק מן הקיר החיצוני של בית הכנסת, לצורך העברת קו טלפון עבור בית סמוך. הגבאי ביקש לדעת אם יעבור על איסור בכך שיתיר להם להרוס את הקיר החיצוני. בתשובתו מציין הגאון מטשעבין זצ"ל את דברי המרדכי (הובא ב"בית יוסף" או"ח סי' קנ"א) שהסתפק אם קדושת בית הכנסת היא כקדושת היכל בית המקדש אשר גם קירותיו החיצוניים קדושים היו, או שמא, קדושת בית הכנסת דומה לקדושת העזרה, שעל קירותיה החיצוניים לא חלה קדושה.

למעשה, ההכרעה בשאלה זו תלויה במחלוקת הנזכרת, אם איסור הריסת בית כנסת הוא מדאורייתא או מדרבנן. שכן, אם איסור זה הוא מדאורייתא, אזי יש להחמיר, שהרי ספקא דאורייתא לחומרא. לעומת זאת, אם איסור זה הוא מדרבנן, ספקא דרבנן לקולא. להלכה, פסק הגאון להחמיר משום שלדעת רוב הראשונים איסור הריסת בית הכנסת הוא מדאורייתא. עם זאת, הוא יעץ לגבאי עצה אשר כבר נהגתה על ידי פוסקים מן הדורות שעברו (עי' "אבני נזר" שו"ת או"ח סי' ל"ד), למכור את הקיר החיצוני ובכך להפקיע את קדושת בית הכנסת ממנו, וממילא לא יהא איסור בידו. [עיי"ש באיזה אופן מועילה המכירה].

על כל פנים, בסוגייתנו מבואר, שאיסור נתיצת בית הכנסת והריסתו הוא כאשר הדבר נעשה ללא תכלית ומטרה. אולם, מותר להרוס בית כנסת כדי לבנות אחר במקומו, כפי שבבא בן בוטא יעץ להורדוס להרוס את בניין בית המקדש ולבנות במקומו מבנה מפואר יותר. אולם, אין להרוס את בית הכנסת הקיים כל עוד לא נבנה בית הכנסת החדש במקומו, ושני טעמים מביאה הגמרא לכך והעיקרי שבהם שהתקבל להלכה הוא, שחז"ל חששו שמא לאחר הריסת בית הכנסת הישן יתעצלו הממונים לבנות את בית הכנסת החדש.

העמדת מקום תפילה חלופי מתירה את הריסת בית הכנסת הישן? הלכה זו נוגעת לגבאים המבקשים להרוס את בית הכנסת ולהקים במקומו בניין לתפארת. השאלה הרווחת בין המתכנסים לדון בבניית בית כנסת היא, אם העמדת מקום תפילה חלופי לקהל המתפללים עד לסיום הבניה, מתירה להרוס את הבניין הישן בטרם בניית החדש, או שמא, תקנת חז"ל המובאת בסוגייתנו, שאין להרוס את בית הכנסת הישן עד אשר לא נבנה בית הכנסת החדש במקומו, תקפה ועומדת בכל מקרה. ובכן, בנידון זה נחלקו הפוסקים. לדעת הט"ז (או"ח סי' קנ"ב סי"א) **המשך בעמוד הבא**

המשך מעמוד קודם

במקרה זה מותר להרוס את בית הכנסת הישן טרם בניית בית הכנסת החדש. אולם, ה"מגן אברהם" (שם ס"ק א') חולק עליו וסובר, כי גם באופן זה אין רשות להרוס את בית הכנסת הישן, אלא תחילה יש לבנות את בית הכנסת החדש. **שורש מחלוקתם נעוץ במחלוקת הראשונים**, שנחלקו בהגדרתו המדויקת של חששם של חז"ל, שהממונים על הבניה יתעצלו מלבנות את בית הכנסת החדש. רש"י (ד"ה "משום פשיעותא", ועוד) סובר שיש לחשוש שהממונים לא יבנו לעולם את בית הכנסת החדש. לפיכך, פוסק ה"מגן אברהם", כי גם אם לרשות המתפללים עומד מקום תפילה אחר ראוי לשמו, עדיין אין זה מתיר את הריסת בית הכנסת הישן, שהרי יש לחשוש שהוא יעמוד שמם לעולם, ועל כן תחילה יש לבנות את בית הכנסת החדש ורק לאחר מכן להרוס את הישן. אולם, הרמב"ן, הרשב"א (מגילה כו) וראשונים נוספים חולקים על כך וסוברים, שחז"ל לא חששו שהממונים לא יבנו לעולם את בית הכנסת החדש, אלא חששו שיתעצלו בבנייתו **שתאריך זמן רב** ובמהלכו יוותרו המתפללים ללא בית כנסת. לפיכך, פוסק ה"ט"ז, כי אם הועמד לרשות המתפללים מקום תפילה ראוי לשמו לכל תקופת הבניה, אין כל מניעה להרוס את בית הכנסת הישן טרם בניית בית הכנסת החדש. ה"ביאור הלכה" (שם), כתב שאפשר להקל כשיטתו של ה"ט"ז, משום שלכל הדעות, אין איסור תורה בהריסת בית כנסת לצורך בניית בית כנסת חדש.

דף ה/א הקובע זמן לחבירו ואמר לו פרעתך בתוך זמני אינו נאמן

זמן תשלום שכר כתיבת ספר

בסוגייתנו אומר ריש לקיש, כי לווה שנתבע על ידי המלווה לפרוע הלוואה, אינו נאמן לטעון שפרעה עוד בטרם הגיע זמן הפירעון, משום שאין דרך בני אדם לפרוע הלוואה לפני המועד שנקבע לפירעונה, וכך נפסק להלכה ("שולחן ערוך" ח"מ סי' ע"ח סעי' א'). כך גם הדבר לגבי מזמין עבודה מבעל מקצוע, שאין המזמין נאמן לטעון ששילם את שכרו לפני סיום המלאכה, שהרי מועד התשלום הוא עם סיום המלאכה ולא לפני כן.

עם זאת, מבואר בסוגייתנו, כי במקרים מסויימים נאמן מזמין העבודה לטעון ששילם לפני סיום העבודה כולה, וכגון, הבונה כותל עבור חבירו, ותובע את בעל הבית ששילם לו עבור עבודה זו, נאמן בעל הבית לטעון ששילם עבור חלק מן הכותל (ע"י רמ"א שם וע"י ש"ך, שלדעתו נאמן גם על התשלום כולו) עוד לפני סיום העבודה, משום שכל נדבך בכותל נחשב כחטיבה נפרדת, שבעל המלאכה עשוי לתבוע תשלום תמורתה גם אם טרם נסתיימה המלאכה כולה.

המרדכי בסוגייתנו דן לגבי אדם שנשכר לכתוב ספר המורכב ממספר פרקים, שיש לדון אם עבודתו על הספר המורכב מפרקים נחשבת כעבודה אחת, או שמא כל פרק ופרק נחשב כמלאכה בפני עצמה. החילוק המעשי הנובע משני צדדים אלו הוא, כאשר מזמין העבודה טוען שעוד באמצע המלאכה הוא שילם לעורך עבור מספר פרקים שכבר נכתבו. המרדכי הכריע (ע"י רמ"א שם) שבעל הספר נאמן בטענתו, כפי שבסוגייתנו מבואר, שבעל הבית נאמן לטעון כי שילם לבונה הכותל לאחר סיום בניית מספר שורות, מפני שכל שורה נחשבת כחטיבה נפרדת במלאכה הכללית, כמו כן נאמן מזמין הספר לטעון ששילם עבור מספר קונטרסים עוד בטרם נשלמה המלאכה כולה.

בביאור הכרעתו של המרדכי נחלקו בעל "קצות החושן" ובעל "נתיבות המשפט" (סו). לדעת ה"נתיבות", כל קונטרס וקונטרס נחשב כמלאכה נפרדת שאינה קשורה לקונטרסים האחרים, ולפיכך, נאמן בעל הבית לטעון ששילם את שכר הסופר עם סיום כל קונטרס, שהרי זהו זמן סיום המלאכה. לעומת זאת, לדעת ה"קצות", אין כל קונטרס נחשב כמלאכה בפני עצמה, אלא כתיבת הקונטרסים כולם, מלאכה אחת היא. ומכל מקום, מאחר שעבודת הסופר מורכבת ממספר שלבים, יש יסוד סביר להניח, שבעל הבית שילם את שכר הסופר עם סיום כל שלב, למרות שהמלאכה כולה לא נשלמה עדיין.

למחלוקתם השלכה הלכתית ברורה לגבי איסור "בל תלין". שכן, לדעת ה"נתיבות", מיד בסיום כל קונטרס מתחייב המזמין בתשלום שכר הסופר, ואם אינו משלמו מיד, עובר הוא על איסור "בל תלין". לעומת זאת, לדעת ה"קצות", לאמיתו של דבר עבודת הסופר מסתיימת רק עם סיום כתיבת כל הספר, ולפיכך, אינו עובר על איסור זה אם אינו משלם לסופר בסיום כל קונטרס (עיי"ש).

אסור לסופר סת"ם להפסיק את עבודתו: מעניין לציין את המובא בשו"ת "בית יצחק" (ח"מ סי' ע"ו), שסופר סת"ם שקיבל עבודת כתיבת ספר תורה, נחשב כמי שנשכר לכתוב את כל הספר, ואינו רשאי לחשב כל יריעה כעבודה נפרדת ולנטוש את מלאכתו באמצע. שכן, מבואר בש"ך (נ"י סי' ר"פ) שמלכתחילה אין להרכיב ספר תורה משני כתבי יד, ולפיכך, ברור שמזמין העבודה התכוון לכך שהסופר יכתוב את כל ספר התורה (ועיין שו"ת "בית שלמה" ח"מ סי' קט"ו, ושו"ת רע"א מהד"ת סי' ט"ז, ובחזו"א ב"ק סי' כ"ג ס"ק ב').

דף ט/א א"ר אלעזר גדול המעשה יותר מן העושה

המשך מעמוד קודם

של רחל אמנו, אשר בלידתה את יוסף בנה הבכור אמרה "יאסף אלקים את חרפתי". רש"י מבאר מדרש אגדה: "כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לתלות סרונה. משיש לה בן תולה בו. מי שבר כלי זה: בן. מי אכל תאנים אלו? בן". לכאורה, הרי זכות עצומה נפלה בחלקה של רחל אמנו. בהיותה עקרה לא זכתה לצאצאים שיימנו על השבטים הקדושים, ועתה, בהולדת בנה יוסף, הופכת היא לאחת מארבע האמהות של עם סגולה. וכי לא מצאה להודות לקב"ה אלא על כך שזכתה תוכל לתלות את ה"בלגן" בבנה הקטן? **אכן כן**, הסביר הגרש"ז ברויזא זצ"ל. דווקא על הדבר הקטן ביותר הודתה רחל אמנו. נכון, יש לה להודות על זכויות רבות מספור אשר נפלו בחלקה, אך על האדם לזכור להודות לקב"ה גם על הפרטים הקטנים ביותר שהעניק לו בטובו!

מתוך כל המאורעות שחלפו עלי, מסיים ר' חיים, איני יודע מי מהם קטן ומי מהם גדול יותר. בעיני כולם נשגבים ורמים, ואני מודה לקב"ה על הכוחות שהעניק לי לקיום שיעור הדף היומי ועל כל שאר הטובה אשר עשה עמי.

אנו נפרדים מהרב חיים מונסונגו שליט"א, מתוך תחושה שיכולנו לשוחח עוד שעות ארוכות עם האיש הנפלא שחולל פלאות בקהילה ירושלמית, על ידי שיעור הדף היומי. **זהו אכן** המקום לפנות לבבאי בתי הכנסת ברחבי הארץ כולה, המבקשים לייסד שיעור במסגרת הדף היומי לרגל התחלת הלימוד במסכת בבא בתרא. "מאורות הדף היומי" מייסד בימים אלו שיעורים נוספים במקומות רבים. כל שאלה או בקשה שעומדת למכשול בדרככם להקמת שיעור דף היומי, אנא הפנו למוקד הדף היומי, טלפון 03-616-06-57.

בשביל זה אנחנו כאן.

בברכת התורה העורך

פנינים

דף ב/א כפיסין

נחפשה דרכינו ונח - קורה

משנתנו מזכירה את ה"כפיסין" כאחד מסוגי האבנים המשמשות לבניית בתים. כפיסין אלו היו אריחים שצופו בצד משני צידיה (תוד"ה "כפיסין").

הגמרא (תענית יא/א) דורשת על הפסוק (חבקוק ב'יא) "כי אבן מקיר תנוק וכפיס מעץ יעננה", שלעתיד לבוא, אבני ביתו של האדם מעידים על מעשיו בתוך ביתו פנימה.

בעל ה"צאן קדשים" דרש יפה על פי זה את התחייה החדשה "נחפשה דרכינו ונחקורנה", כי אדם אשר ישוב בתשובה, יבא מנוחה לקורות ביתו שלא יצטרכו להעיד על מעלליו. אמור מעתה "נחפשה דרכינו ונח - קורה" ... (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ד סי' פ').

דף ד/ב מגלגלין עליו את הכל

קביעת עיתים לתורה

סוגייתנו עוסקת בדינו של אדם ששדחו היתה מוקפת מני צדיה בשדות אחרים שגידרו את שדותיהם, ואומרת, כי אם בעל השדה גידר את צידה הרביעי של שדחו, הרי הוא מגלה בכך שהוא נהנה מן העבודה ששכנו גידרו את צדיה האחרים של שדחו, ועליו להשתתף אתם בהוצאות.

המהר"ר עגיל בסוגייתנו, מעיר בהקשר לכך, כי מכך נלמד גם לקח לחיי היום יום, שאדם אשר מבטל את עצמו מקביעות עיתים לתורה, יתן את הדיון גם על אותם פעמים שבהם נאנס מלימוד התורה, מפני שכבר גילה את רצונו האמיתי באותם זמנים שהיה באפשרותו ללמוד ולא עשה כן.

הדרשנים מוסיפים על כך ואומרים, כי קל וחומר בן בנו של קל וחומר, שאדם המוסר את נפשו ללמוד למרות טרדותיו הרבות, שישלם לו הקב"ה שכר רב וגדוש על אופן התפנויותו אשר לא נוקט להתאמץ כדי ללמוד, שהרי בזמנים אשר בהם התאמץ וטרח, הוכיח כי לימוד התורה חשוב בעיני לעין ערך.

הדף היומי

בבא בתרא ב' ט'

ט' ט"ז ניסן

הגמרא לגבאי הצדקה בלבד

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי רבי אלעזר, ששיבח וקילס את גבאי הצדקה האוספים ממון כדי לפרנס את העניים, ואמר: "גדול המַעֲשֶׂה יוֹתֵר מן העושה", היינו: גדול שכרו של גבאי הצדקה המשדל את התורם להוזיל מכספו לצדקה, משכרו של התורם עצמו. מפרשים ופוסקים רבים משווים את דברי רבי אלעזר בסוגייתנו לדברי רבי אבהו (סנהדרין צ"ב), האומר: "כל המַעֲשֶׂה את חבירו לדבר מצוה מעלה עליו הכתוב כאלו עשה", ומצביעים על סתירה, לכאורה, בין דבריהם, שכן, מדברי רבי אבהו משמע, שאין שכרו של גבאי הצדקה גדול מזה של התורם, כי אם שווה לו.

שתי דרגות של שכר מצוות הצדקה: המהר"י קורקס (הל' מתנות עניים פ"י הל' ו' וכן הפרשה יו"ד סי' רמ"ט סעי' ה') מבאר, כי קיימות שתי דרגות שונות של נותני צדקה. אלו הנותנים מרצונם הטוב, זוכים לשכר רב ועצום. ואילו אחרים שצריך לשדלם ולהפציר בהם לתרום, זוכים לשכר גם הם, אלא שאין הוא מגיע לשכרם של המנדבים בטוב עין ובשמחה. ממילא, גבאי הצדקה ששידל אדם מסויים להוזיל מעות לצדקה "מעלה עליו הכתוב כאלו עשה" באופן המושלם, ואם כן שכרו של הגבאי גדול מזה של התורם ושוב אין כל סתירה בין דברי רבי אלעזר לדברי רבי אבהו. הגאון רבי יעקב עמדין גם כותב, שמלבד זאת, זוכה הגבאי לשכר גדול משום שהוא מצטער ומתבזה כדי לאסוף מעות, וגדול צער הגוף מצער הממון. ה"חכמת אדם" (כלל קמ"ד סעי' י"ד) מוסיף על כך ואומר, שגבאי הצדקה אף מקיים שתי מצוות. שהרי מלבד שמביא מעות לעניים ומחייב את נפשו, הוא גם מזכה את התורם במצוות צדקה. ה"חפץ חיים" ("אהבת חסד" ח"ב ט"ז) מציין, שגבאי הצדקה מתרים אנשים רבים ועל כן שכרו רב, משום המצוות הרבות שנופלות בחלקו.

האם כל אדם חייב להיות גבאי צדקה? בעל "נתיבות המשפט" (סי' ע"ב סי"ק י"ט) מבאר, כי אמנם כל יהודי מחוייב במצוות הצדקה, אך מצוות הצדקה אינה כוללת את החיוב לאסוף מעות מאחרים, אלא בית הדין הוא הממונה על כך שכל ישראל יקיימו את מצוות הצדקה, ובמקרה הצורך הם ממנים אנשים מיוחדים שכופין על הצדקה את אותם שלא נתנו כפי יכולתם.

סגולה מיוחדת לגבאי צדקה: אולם, אנשים אשר נדבה לבם אותם לכתת את רגליהם ולהקדיש מזמנם לאיסוף מעות לצורכי עניים, מלבד הזכות הגדולה והמצוות הרבות שנופלות בחלקם, אף נזקפת לזכותם סגולה נדירה ומיוחדת במינה, כפי שכתב בעל "ערוך השולחן" (יו"ד סי' רמ"ז סעי' ה') שקבלה בידו, שהאוסף צדקה כדי לפרנס עניים, מציל את יוצאי חלציו ואת הדורות הבאים אחריו מלחזר על הפתחים!

הגאון רבי אפרים זלמן מרגליות זצ"ל מדגיש בספרו "מטה אפרים" (תכ"ז ג'), כי אמנם גדול שכרו של גבאי הצדקה שמשדל ומשכנע את בעלי הממון להוזיל מכיסם לצורכי העניים, אך עליו לעשות זאת בצנעה ולא בפרהסיא. בשל כך, הוא התריע בשער בת רבים אודות מנהג גבאי הצדקה בזמנו, שעמדו בשערי בתי הכנסיות בערב יום הכיפורים כדי להתרים אנשים, וכאשר נדמה היה להם שפלוגי אלמוני אינו תורם כפי הראוי לו, היו מבזים אותו ואומרים: "לאיש כמוך ראוי לתת יותר".

קופת החזנים: מעניין לציין, כי בתוך דבריו הוא גם מספר על מנהג החזנים בתקופתו, שהעמידו קופות לפני התפילה כדי שהמתפללים ישלשלו לתוכן מעות, וכך יהא לבו של החזן שלם להתפלל על הציבור. בעל ה"מטה אפרים" כותב, כי לדעתו ראוי לבטל מנהג זה לחלוטין, משום שהוא גורם לשנאה ולמרירות בלבו של החזן שלעיתים התאכזב מן הסכומים ששולשלו לקופתו, אך "כיון שנהגו כן, מי יפרי?" ועל כן הוא הציע להנהיג, שהקופות יכוסו במכסה, כך שהחזן לא יוכל להבחין כמה מעות שלשל כל אחד מן המתפללים...

דף ט/א פוריא ובי סדיא
מדוע קוראים לסדין סדין?
גמרתנו מכנה את המצעים אשר האדם מניח למראשותיו, "סדיא". הגר"י עמדין זצ"ל בהגהותיו בסוגייתנו מבאר, כי הם מכונים בשם זה משום שהם **סודים** את ראש האדם, ולפיכך כינום "סדיא".

דף ט/ב גדול המעשה יותר מן העושה
סבב צדקה בעיצומה של שמחה
בסוגייתנו למדנו, כי גדול שכרו של המתרים את האחרים לצדקה, יותר משכרם של התורמים. בספר "אמא עבדא" מסופר כי **פעם היתה** השמחה במעונו של הגר"י קובלסקי זצ"ל. בן גולד לו למול טוב. ערכו את סעודת הברית, המוזמנים הגיעו והתקבלו בחום ובכבוד. אולם, מיד עם סיום השמחה נעלם ה"מחותן", ועמו נעלמו גם עקבות גיסו... כעבור שעה קלה שבו השניים, כאילו לא אירע דבר. לשאלה היכן היו ולאן נעלמו, לא ענו, מילאו פיהם מים.

לכסוף נפתרה התעלומה. אנשים סיפרו, שהרב קובלסקי עלה אליהם בסתם יום של חול, כשהוא לבוש שיראין וחבוש שטרסימל, כדי להתרימים עבור כלה יתומה. מובן ששאלוהו ללבוש, וסיפר שזה עתה הכניס את בנו בבריתו של אברהם אבינו, והוא מגיע היישר מסעודת הברית. מובן, שהתשמנו ממסירותו למצוה חשובה זו, הבינו את נחיצות העניין ופתחו כיס וכל. השמחה על סבב הביקורים בלבוש השתהה גלים, ובני המשפחה שאלוהו מה ראה לעורר תשומת לב כה נרחבת.
עיניו של הרב קובלסקי האירו: הן היא הנותנת! הנחתו, שכל אחד יבין, שאם באתי בעיצומה של השמחה – כנראה, העניין חשוב ודוחק, והופעתי היתה שווה לדרשה שלמה!...

עונג יו"ט

"תשבינו שאור" (שמות יב/טו)
כיצד מועילה מכירת חמץ?
• **מכירת חמץ לגויה הנשואה ליהודי** "בערב תאכלו מצות" (שמות יב/יח)
• **קיום מצוות מצה במנהג ריכוז**
• **האם רוב כזית מצה נחשב כזית** "ולא יראה לך חמץ" (שמות יג/ז)
• **דינו של קמח שנברו בו עכברים**
• **עזרת קטן להכנות הפסח, במה?**
• **איזו דייסה יש לקנות לתניקות לחג הפסח**
• **אכילת לחם ב"סעודת משיח"**
• **הנאכלת עם תום חג הפסח**
על נושאים אלו ועוד רבים אחרים תוכל לקרוא בספרי "מאורות הדף היומי" ג' חלקים עם מפתחות לפרשת השבוע ניתן להשיג בחנויות הספרים להזמנות חייג:

03-61-60-657

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגיליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות:

03-61-60-657

הנידונים ההלכתיים המובאים בעלון, נועדו לעורר את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

נקודות הפצה בחו"ל

אנגליה לונדון: הר"ר יחזקאל אברט 020-84551997
מנצ'סטר הר"ר שמואל קאהן 07976402928
מדינת ישראל ירושלים: הר"ר יעקב סידרוביץ 0475-263759
צפת: הר"ר יהודה בוכינר 333-88140301
ארה"ב ניו ג'רסי: משה פרי 201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר 818-5098880
מונטריאלי: הר"ר שמואל צבי לקס 514-2744160
שווייץ הר"ר רפאל מוסבכר 014620030
בארצות הברית ניתן לקבל את הגיליון "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית מידי שבוע-בדואר לפרטים בטל. 718-253-6218

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471 טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית **בדואר:** נא לפנות לטל. 03-616-06-57

בדואר אלקטרוני: נא לפנות

dafyomi@hadaf-hayomi.com

פקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

לעילוי נשמת הר"ר ברוך לורינר ז"ל ב"ר יונה ז"ל נלב"ע י"ב ניסן התשל"ט **ת.נ.צ.ב.ה.** הונצח ע"י בתו וחתנו שיחיו

לעילוי נשמת הר"ר ראובן גומבו ז"ל ב"ר צבי ז"ל זוגי מרת פראדל גיטל ע"ה ב"ר שמואל ז"ל **ת.נ.צ.ב.ה.**

לעילוי נשמת מרת יעטי מושקוביץ ע"ה ב"ר יעקב ז"ל נלב"ע י"ד ניסן תשנ"ט **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצחה ע"י הר"ר אריה באום ומשפ'

לעילוי נשמת הר"ר יצחק ישראל קנופך ז"ל

בהר"ח יונה צבי הלוי ז"ל נלב"ע י"א ניסן תש"ס **ת.נ.צ.ב.ה.**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

"מאורות הדף היומי" בית המדרש למגיד שיעור דף היומי, סוכטשוב **הננו שמחים להודיע כי זכינו ב"ה לייסד שיעור חדש בדף היומי**

השיעור יתקיים ב"מכון התקנים" רח' חיים לבנון 48 ת"א

בכל יום בין השעות 5:00-5:50 אחה"צ ע"י הרב יעקב רוזנטל שליט"א